

Kouluvalmentaja oppilaan sosiaalisen kompetenssin edistäjänä

Emmi Janhunen Sasu Leppisaari

Julkaisuvuosi **Laurea**

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kouluvalmentaja oppilaan sosiaalisen kompetenssin edistäjänä

Emmi Janhunen, Sasu Leppisaari

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyö

Maaliskuu, 2021

Emmi Janhunen, Sasu Leppisaari

Kouluvalmentaja oppilaan sosiaalisen kompetenssin edistäjänä

Vuosi 2021 Sivumäärä 31

Kouluvalmentaja on uusi toimija Helsingin kaupungin koulujen oppilashuollossa ja tästä syystä tutkimuksia kouluvalmentajan työstä ei juurikaan ole vielä tehty. Kouluvalmentajan työn tavoitteena on tuottaa matalankynnyksen palveluita, vähentää eriarvoisuutta sekä ennalta ehkäistä oppilaiden syrjäytymistä. Kouluvalmentajan työ kuuluu ennalta ehkäisevän lastensuojelutyön piiriin. Ehkäisevällä lastensuojelulla turvataan lapsen kehitys, kasvu ja hyvinvointi, sekä tuetaan ja autetaan vanhempia. (THL 2020.)

Opinnäytetyön tavoitteena on kuvailla, miten opettajat kokevat kouluvalmentajan työn edistävän oppilaiden sosiaalista kompetenssia. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille kouluvalmentajan työn merkitystä oppilaan sosiaalisen kompetenssin edistäjänä.

Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Aineistonkeruu tapahtui haastattelemalla erään pääkaupunkiseudun peruskoulun opettajia. Haastateltaviksi valikoitui opettajia, joiden oppilaat tapaavat kouluvalmentajaa säännöllisesti. Haastatteluista saatu aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysin menetelmällä.

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että kouluvalmentaja on positiivinen lisä koulun oppilashuolto ryhmään, sekä tärkeä tuki osalle oppilaista. Kouluvalmentaja tarjoaa oppilailla onnistumisen kokemuksia koulupäivän aikana ja näin ollen myös tukee oppilaiden sosiaalisen kompetenssin edistymistä. Haastateltavien oli kuitenkin vaikea lähteä erittelemään oppilaan sosiaalisen kompetenssin edistymisen tausta tekijöitä, sillä myös muut oppilashuolto ryhmään kuuluvat henkilöt sekä opettajat tukevat oppilaita sosiaalisessa kasvussa.

Asiasanat: kouluvalmentaja, oppilas, sosiaalinen kompetenssi, ennaltaehkäisevä lastensuojelu

Emmi Janhunen, Sasu Leppisaari

The school coach as advocate of social competence

Year

2021

Pages

31

The school coach is a new job description in comprehensive schools in Helsinki. Therefore, no much research has been conducted on the school coach's work. The aim of a school coach is to provide low-threshold services, reduce inequality and prevent student exclusion as part of preventive child protection work. Preventive child protection work secures the child's development, growth and well-being, as well as supports and helps parents.

The aim of this thesis was to describe how teachers see the school coach's work to develop students' social competence. The purpose of the thesis was to find out and analyze how a school coach's work helps to develop students' social competence from a teacher's point of view.

A qualitative research method was used in the thesis. The data collection was done by interviewing teachers from one comprehensive school in the Helsinki metropolitan area. Teachers whose students work with the school coach regularly were selected for the interviews. The material that was obtained from the interviews was analyzed with the theory guided analysis method.

Interviewees agreed that the school coach was a positive addition to the school's student welfare group and important support for some students. The school coach provides students with experiences of success during the school day, and this also supports the progress of students' social competence. However, it was difficult for the interviewees to identify all factors in the student's progress in social competence, because there are other operators in the student welfare group as well as teachers who also support students in social challenges and emotional skills.

Keywords: school coach, student, social competence, preventive child protection work

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
3	Ennalta ehkäisevä lastensuojelu	7
3.1	Oppilashuolto.....	7
3.2	Tuen tarpeessa oleva nuori.....	8
4	Sosiaalinen kompetenssi	9
4.1	Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen.....	12
4.2	Lapsen itsetunnon kehittyminen.....	13
4.3	Empatiakyvyn tärkeys	13
5	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	14
5.1	Tutkimusmenetelmä.....	14
5.2	Aineistonkeruumenetelmä.....	15
5.3	Sisällönanalyysi	16
5.4	Teoriaohjaava sisällönanalyysi.....	17
6	Tulokset.....	19
6.1	Oppilaan itsesäätelyn edistyminen	19
6.2	Oppilaan itsetunnon edistyminen.....	20
6.3	Oppilaan vuorovaikutustaitojen edistyminen	22
6.4	Oppilaan empatiakyvyn edistyminen.....	23
7	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	24
8	Pohdinta	25
	Lähteet	28
	Liitteet	31

1 Johdanto

Peruskoulun tavoite on tukea lasten ja nuorten kasvua, oppimista, opettaa heille eettisiä periaatteita sekä kehittää sosiaalisia taitoja. Opettajan työtä on opettaa lapsille tarvittavat taidot ja tiedot. Opettajien resurssit ovat kuitenkin rajalliset, eikä heillä välttämättä aina ole aikaa riittävästi pureutua tuen tarpeessa olevien oppilaiden sosiaalisten taitojen tukemiseen ja kehittämiseen. Tämän takia oppilashuoltoryhmät ovat opettajien tukena lasten sosiaalisessa kehityksessä ja kasvussa. Oppilashuoltoryhmään kuuluu tavallisesti koulupsykologi, koulukuraattori terveydenhoitaja, erityisopettaja ja rehtori. Kouluvalmentaja on tullut mukaan uutena toimijana oppilashuoltoryhmään.

Helsingin kaupunki on aloittanut vuonna 2018 Mukana-ohjelman, jonka tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta ja ehkäistä nuorten syrjäytymistä. Yksi ohjelman osa-alueista on lisätä kouluvalmentajia peruskouluihin. Kouluvalmentajan työllä pyritään ennaltaehkäisemään edellä mainittuja ongelmia ja tarjoamaan matalan kynnyksen palveluita oppilaille, jotka niitä tarvitsevat (Helsingin kaupunki 2018).

Kouluvalmentaja on matalan kynnyksen toimija, jonka kanssa oppilaat tekevät pääsääntöisesti asioista, jotka eivät suoranaisesti liity opiskeluun. Toiminnan tarkoituksena on auttaa oppilaita sosiaalisten haasteiden ja tunteiden käsittelyn kanssa. Oppilaat, joilla on haasteita koulunkäynnin suhteen voivat saada kouluvalmentajan ohjauksessa positiivisia kokemuksia koulussa olemisesta. Kouluvalmentaja pystyy järjestämään erilaisia pienryhmiä, joissa oppilaat pääsevät harjoittelemaan sosiaalisia- ja tunnetaitoja yhdessä turvallisen aikuisen kanssa.

Opinnäytetyön tavoitteena on kuvailla, miten opettajat kokevat kouluvalmentajan työn edistävän oppilaiden sosiaalista kompetenssia. Tietoa hankittiin haastattelemalla kouluvalmentajan ohjauksessa olleiden oppilaiden opettajia. Kouluvalmentaja ammattinimikkeenä ei ole pitkäaikainen ja yleinen nimike, joten opinnäytetyön avulla halutaan avata kouluvalmentajan työtehtävää ja tuoda esille työn kannattavuutta.

2 Ennalta ehkäisevä lastensuojelu

Kunnat järjestävät lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevällä lastensuojelulla turvataan lapsen kehitys, kasvu ja hyvinvointi, sekä tuetaan ja autetaan vanhempia. (THL 2020.)

Ennalta ehkäisevä lastensuojelutyö tarjoaa lapsille ja perheille apua riittävän varhain. Varhaisella tuella ehkäistään perheen ongelmien syntymistä ja pahenemista. Neuvolat, varhaiskasvatus ja koulut ovat tärkeässä roolissa ennalta ehkäisevän työn kannalta. (THL 2020.)

2.1 Oppilashuolto

Oppilashuolto on kouluissa tehtävää työtä, jolla edistetään ja pidetään yllä oppilaan psyykkistä ja fyysistä terveyttä, sekä tuetaan oppimista ja sosiaalista hyvinvointia. Oppilashuollon tehtävänä on edistää oppilaiden ja koko koulun hyvinvointia, oppilaiden osallisuutta ja huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Yhtenä tavoitteena on myös tarjota yksilökohtaista tukea sitä tarvitseville oppilaille. Oppilashuoltoa on kahdenlaista, yhteisöllistä ja yksilöllistä. Yhteisöllinen oppilashuolto kuuluu kaikilla ja on ensisijaista ja ehkäisevää. Yksilökohtainen oppilashuolto on tukea antavaa ja ehkäisevää. (THL 2020.)

Kouluyhteisöjen hyvinvoinnin edistäminen ja ongelmien ennalta ehkäiseminen on ollut olemassa koulujen arjessa jo pitkään, mutta silti työssä on vielä kehittämistä. Yhteisöllinen oppilashuolto on tärkeää, kuitenkin sen ottaminen osaksi arkea on haastavaa. Jo ilmenneisiin ongelmiin pystytään puuttumaan, mutta ennalta ehkäisevä hyvinvointityö saattaa jäädä kiireellisempien tehtävien jalkoihin. (Ahtola 2020, 13.) Mikäli ennalta ehkäisevää työtä ehdittäisiin tekemään kouluyhteisöissä, voisiko lasten hyvinvointi parantua ja suuremmilta ongelmilta välttyttäisiin? Nykypäivänä hyvinvoinnin ja mielenterveyden arvo ymmärretään hyvin. Myös oppilashuolto- ja perusopetuslaki säätävät nykyisin koulun hyvinvointitehtävästä. Mikäli yhteiskunta haluaa vaikuttaa tulevien sukupolvien hyvinvointiin, onnistuu se parhaiten koulussa, sillä käytännössä kaikki nuoret ja lapset ovat siellä. Koulujen vaikutus lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseen on siis hyvin otollinen. Ennalta ehkäisevä työ pitää aloittaa mahdollisimman aikaisin. Lapset ja nuoret kasvavat, kehittyvät ja oppivat koko ajan niissä vuorovaikutussuhteissa ja tilanteissa, joissa he viettävät aikaansa. Kaikki kohtaamiset, sanomiset, katset ja palautteet ovat hyvin merkityksellisiä. Jokainen lasten ja nuorten kanssa työskentelevä ja aikaansa viettävä aikuinen vaikuttaa lapsen ja nuoren hyvinvointiin. (Ahtola 2020, 14-15.)

Kouluvalmentajan tehtävänä on tukea lapsen ja nuoren koulunkäyntiä, oppimista, kasvua ja kehitystä, sekä kuunnella murheita ja olla läsnä. Kouluvalmentajien työskentely-ympäristöä ovat luokat ja välitunnit. Kouluvalmentaja työskentelee siellä, missä lapset häntä milloinkin tarvitsevat. Kouluvalmentajat tekevät myös tiiviisti töitä koulun muun henkilökunnan kanssa kuten opettajien, erityisopettajien ja koulukuraattorien. Tiiviin yhteistyön tarkoituksena on havaita nopeasti oppilaiden haasteet ja tarjota apua niihin. (Thomsson 2019.)

Kouluvalmentaja toimii yhdessä koulun muun henkilökunnan kanssa ennalta ehkäisemässä lasten ja nuorten ongelmia ja pyrkii puuttumaan niihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

2.2 Tuen tarpeessa oleva nuori

Monet mielenterveyteen liittyvät häiriöt ilmaantuvat jo nuoruudessa. Jopa joka viides nuori kärsii jostakin mielenterveyshäiriöstä. (Marttunen, Huurre, Strandholm & Viialainen 2013, 3.) Häiriön todentamiseksi on tärkeää seurata nuoren toimintakykyä eri asioissa ja pyrkiä havaitsemaan, millä tavoin toimintakyky muuttuu. Tavallisesti kehittyvä nuori suoriutuu koulusta tai muista velvollisuuksista, sekä pitää huolta omasta terveydestään niin kuin ikäisensä. Nuoren psyykkisiä oireita arvioitaessa on huomioitava niiden vakavuus ja kesto. Yleensä esimerkiksi kehitykseen kuuluva alakuloisuus voi kestää korkeintaan muutaman päivän, eikä se aiheuta muita arkielämän hankaluuksia esimerkiksi koulunkäynnissä. Vaikka suvantovaiheita tulisikin, normaali nuori kehittyy koko ajan. Syytä on huolestua, mikäli nuori ei opi uusia asioita tai siirry kehitysvaiheissa eteenpäin. Vakavat oireet ovat tärkeää tunnistaa ajoissa, jotta nuori saa tarvitsemansa avun ja suuremmilta vaikeuksilta vältytään. (Marttunen, Huurre, Strandholm & Viialainen 2013, 11) Hyvin keskeisessä asemassa ovat kouluterveydenhuollossa, sekä opetuksessa ja oppilashuollossa työskentelevät henkilöt. Heidän kykynsä tunnistaa oireita voi vaikuttaa ratkaisevasti nuoren tulevaisuuteen. (Marttunen, Huurre, Strandholm & Viialainen 2013, 3.) Kouluvalmentajat työskentelevät lähellä oppilaita. Näin heillä on aitiopaikka huomata nuoren käyttäytymisen radikaalit muutokset huolestuttavaan suuntaan.

Erilaisia tuentarpeita on paljon. Yksi yleisimmistä tuentarpeista ovat käytöshäiriöt. Käytöshäiriöt ovat lisääntyneet viime vuosien ja vuosikymmenten aikana selvästi. Tutkimusten mukaan nuoruusikäisistä pojista 10-13% ja tytöistä 4-6% kärsii käytöshäiriöistä. (Huttunen 2019.) Käytöshäiriön on toistuva tai pysyvä epäsosiaalisen käytöksen malli, jossa lapsi tai nuori rikkoo sosiaalisia normeja. Ominaista häiriöllä on pitkäaikainen uhmakas ja antisosiaalinen käytös. (THL 2019.) Useimmiten koulukiusaaminen on käytöshäiriön yksi oireista. Käytöshäiriöiden syyt voivat olla moninaiset ja ne vaihtelevat eri lapsilla ja nuorilla. Taustalla saattaa olla hoitamaton ja diagnosoimaton ylivilkkaushäiriö, kaksisuuntainen mielialahäiriö tai masennus. (Huttunen 2019.) Käytöshäiriöön olisi tärkeä puuttua heti sen

tunnistettua. Tärkeä olisi huomioida kaikki nuoren elämän osa-alueet, joissa ongelmia ilmenee. Usein myös koulussa tarvitaan tukitoimia. (THL 2019.) Mikäli käytöshäiriö on lievä voi se korjaantua ilman hoitoa, etenkin jos käytöshäiriö on reaktio tilapäiseen ympäristöstä aiheutuvaan stressiin. (Huttunen 2019.)

Yksi tuentarpeeseen liittyvä häiriö on aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö ADHD. 6-18 vuotiaista noin 3-7% esiintyy ADHD:tä. Hoidon piirissä olevien nuorten ja lasten määrä on kasvanut, mikä johtuu osittain varmasti ADHD:n aiempaa paremmasta tunnistamisesta. Kuitenkin edelleen suurin osa ADHD-oireista jää hoitojen ulkopuolelle. Mikäli lapsella tai nuorella on ongelmia koulunkäynnissä tai käyttäytymisessä on aina otettava huomioon ADHD:n mahdollisuus. (Tarnanen, Puustjärvi, Tuunainen, Berggren & Koivunen 2019.) Tukitoimet voidaan yleensä aloittaa koulussa jo ennen, kun diagnoosi on tehty. Usein lapsi sijoitetaan pienempään ryhmään, jossa aikuinen ehtii antaa erityishuomioita lapselle. Aikuinen voi pilkkoa tehtäviä pienempiin osiin, ennakoita tapahtumia ja toimia johdonmukaisesti. Nämä toimet helpottavat lasta keskittymään. Lapselle myös kerrotaan selkeästi, millaista toimintaa häneltä odotetaan ja onnistumisista annetaan hänelle positiivista palautetta. (Hermanson 2012.)

3 Sosiaalinen kompetenssi

Lasten tunteiden ilmaisuun ja itsesäätelyyn liittyvät taidot ovat lähtökohtia sosiaaliseen kompetenssiin. Sosiaalinen kompetenssi on käsitteenä monialainen ja eikä ole täysin yksiselitteistä, mitä kaikkea siihen kuuluu. Käsitteenä se on laajentunut ja tarkentunut muutaman vuosikymmenen aikana. Seuraavaksi esitellään erilaisia näkemyksiä siitä, miten käsite on tarkentunut vuosien mittaan. Poikkeus (1998, 125) kuvaa sosiaalisen kompetenssin ydinalueeksi sosiaalisia taitoja. Poikkeuksen mukaan yksittäisiä alueita tutkiessa täytyy kuitenkin ottaa huomioon suuri kokonaisuus. Salmivallin (2005, 72) mukaan sosiaaliselle kompetenssille synonyymi on sosiaalinen pätevyys. Pärjätäkseen ja ymmärtääkseen tilannetta, pitää ihmisen huomioida viisi erinäkökulmaa: tunteet, tavoite, sosiaaliset taidot, sosiokognitiiviset taidot ja konteksti. Salmivallin (2005, 73) mukaan ilmiöitä ei voida täysin erottaa toisistaan, koska ne vaikuttavat toisiinsa. Laineen (2005, 115) mukaan emotionaalinen kompetenssi pitäisi erottaa omakseen. Hänen mukaansa sosiaaliseen kompetenssiin kuuluvat sosiaaliset taidot, sosiaalinen hyväksyntä, sosiokognitiiviset ja sosioemotionaaliset taidot.

Neitolan (2011, 63) mukaan lasta ympäröivä kulttuuri ja yhteiskunta vaikuttavat sosiaaliseen kompetenssiin, mutta myös lapsen persoona, temperamentti ja luonteenpiirteet vaikuttavat siihen, miten sosiaalinen kompetenssi kehittyy. Neitolan (2011) mallissa on otettu huomioon samoja komponentteja kuin muissa tutkimuksissa. Neitola huomauttaa kuitenkin, että hyvän sosiaalisen kompetenssin omaavassa yksilössä ei ole huomattavissa negatiivista käytöstä.

Sosiaalisen kompetenssia ei voida määrittää yhdellä ainoalla tavalla. Tässä opinnäytetyössä sosiaalinen kompetenssi nähdään koostuvan ihmisen itsesäätely- ja tunnetaidoista sekä sosiokognitiivisista ja sosiaalisista taidoista. Osa tutkijoista sisällyttää kiintymyssuhteen ja osallisuuden sosiaaliseen kompetenssiin (Laine 2005, 116) Tässä opinnäytetyössä rajataan kiintymyssuhde pois, koska kiintymyssuhde liittyy perhesiteisiin ja kouluvalmentaja toimii koulumaailmassa. Sosiaalisen kompetenssin käsitteet ovat monitasoisia ja niiden käsitteet liittyvät toisiinsa. Niiden erittely ei olekaan aina helppoa, mutta niiden tavoite on kuitenkin sama, arvioida lapsen sosiaalisia ominaisuuksia. Arvioinnit liittyvät aina osaksi kulttuuriin ja tapoihin, joten niiden vaikutus pitää aina huomioida arvioinneissa. Sosiaalisen kompetenssin käsitettä onkin kritisoitu siitä, että siinä tarkastellaan pelkästään yksilöä eikä ympäröivää kulttuuria (Poikkeus 2011, 86). Poikkeuksen (2011, 85) mukaan ihmisen sosiaalinen kompetenssi ilmenee parhaiten tilanteissa, joissa tarvitaan joustoa ja neuvottelua. Hyvän sosiaalisen kompetenssin omaavalla ihmisellä on kykyä ja taitoa pärjätä, joissa hän ei saa päättää kaikesta. Hyvänä esimerkkinä lapsilla on, kun he pystyvät keskustelemaan pelistä tai leikistä, vaikka heillä siitä eriävä mielipide. Sosiaalinen kompetenssi on tärkeä käsite, joka vaikuttaa eri osa-alueiden taidoille. Alla olevia kuvio 1. kuvaa sosiaalista kompetenssia (Poikkeus 2011, 86)

Kuvio 1. Sosiaalisen kompetenssin osa-alueet (Poikkeus 2011, 86)

Itsesäätely ja tunnetaidot kuuluvat sosiaalisten taitojen kivijalkaan. Hyvän itsesäätely ansiosta yksilö pystyy hyväksymään tilanteen ja siirtää mielihyvää tulevaisuuteen. Tunnetaitoja harjoitellessa lapset oppivat ymmärtämään ja sanallistamaan omia tunteitaan. Tunnetaidot ovat tärkeitä ongelmaratkaisussa ja tilanteiden ymmärtämisessä, koska muiden

tunteiden ymmärrys helpottaa tilanteessa pärjäämistä. Tunnetaito harjoitellaan kouluolosuhteissa paljon. Niiden avulla pyritään auttamaan oppilasta pärjäämään itsensä ja muiden ihmisten kanssa. Tunnetaitojen opetus on lisääntyvät huomattavasti kouluissa, koska ymmärretään, että niiden avulla eri aineiden opiskelu helpottuu. Oppilas pärjää oppilaiden ja opettajien kanssa, joten oppilas saattaa myös paremmin pärjätä opetustilanteissa. (Salmivalli 2005, 86)

Tunteilla ja niiden voimakkuudella on väliä käytökseen, vuorovaikutukseen ja ajatuksiin. Sillä on väliä, miten pystymme kontrolloimaan tunteitamme ja ajatuksiamme. Tunnesäätelyllä pyritään pysymään toimintakykyisenä. Tunnesäätelyn merkitys näkyy tunne-elämän joustavuudessa ja avoimuudessa. Ihmiset ottavat vastaan eri tavoin asioita ja heillä on niin sanotusti erilaisia tuntemisen tyylejä. Ihmisissä on eroja, miten he herkkiä he ovat tunteille ja miten he reagoivat niihin. Tunteilla on siksi vaikutus, miten pärjäämme ryhmässä ja sosiaalisissa tilanteissa. Lapsen tunteiden säätely voi negatiivisesti vaikuttaa koulumenestykseen, vaikuttaen lapsen sosiaalisiin siteisiin muihin oppilaisiin tai opettajiin. (Kokkonen 2012, 18-22)

Ihmiset tekevät koko ajan havaintoja toisten ihmisten tunteista, aikomuksista ja pyrkivät ennakoimaan ja arvioimaan miten oma käytös vaikuttaa toisiin. Kykyä tehdä näitä asioita kutsutaan sosiokognitiiviseksi taidoksi. Heikot sosiokognitiiviset taidot vaikeuttavat lapsen pärjäämistä ryhmätilanteissa, koska heille jokin tilanne voi näyttäytyä täysin eri tavalla kuin suurimmalle osalle muista. Vaikka he ovat samasta kulttuurista ja osa tavoista voi olla tuttuja, he eivät osaa "lukea" tilanteita yhtä hyvin eivätkä pysty ennakoimaan muiden tai omaa käytöstä tästä syystä. Näiden lasten toimintastrategia on erilainen tai se ei ole heillä yhtä kattava. He eivät osaa etsiä vihjeitä tilanteista tai heillä ei ole tarvittavia taitoja ymmärtää niitä. (Salmivalli 2005, 87)

Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tarvitaan sosiaalisia taitoja. Lapsi joutuu koulumaailmassa koko ajan erilaisiin tilanteisiin, jossa vaaditaan sosiaalista vuorovaikutusta. Sosiaaliset ja sosiokognitiiviset taidot menevät osittain limittäin. Sosiokognitiiviset taidot voidaan nähdä enemmän havaintoina ja ennakointina sosiaalisissa tilanteissa, kun taas sosiaaliset taidot ovat esimerkiksi vuorovaikutusta, kuuntelua, reagointia, toisten auttamista sekä yhteistyötä yksilöiden välillä. Elinympäristö, temperamentti ja suhteet läheisimpiä vaikuttavat sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Sosiaaliset taidot vaikuttava toimintakykyymme, sillä vuorovaikutussuhteilla on merkitystä enemmän määrin. On oleellista, että kasvavalla lapsella on kyky solmia ja muodostaa sosiaalisuhteita myös muihin kuin omaan perheeseen. Lapsen tulisi pystyä luottamaan niin muihin lapsiin kuin aikuisiin. Hyvät sosiaaliset taidot voivat lisätä lapsen merkityksellisyyden tunnetta. Hyvät sosiaaliset taidot tarjoavat paremman mahdollisuuden yhteistyöhön. (Salmivalli 2005, 89.)

3.1 Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen

Tunnetaidoilla tarkoitetaan kykyä tunnistaa, ilmaista, nimetä ja säädellä omia tunteita, sekä tunnistaa toisten ihmisten tunnetiloja. Tunnetaitojen avulla kykenemme käsittelemään omia tunteitamme, sekä ymmärtämään myös tunteita itsessä ja toisissa. Lapsen oppiessa tunnistamaan omia tunteita, on hänen myös mahdollista oppia säätelemään tunnetilojaan. Tunteiden nimeäminen ja tunnistaminen tukevat lasta säätelemään tunnekokemuksia. Tunnetaidot liittyvät sosiaaliseen käyttäytymiseen ja ovat osana ihmissuhdetaitoja. (LAPE-hanke 2018, 4.)

Koulumaailmassa opettajat, kuraattori ja kouluvalmentajat voivat omalta osaltaan edistää lasten tunnetaitoja tukemalla lapsia ja vahvistamalla heidän kykyjään säädellä ja näyttää tunteitaan. Aikuisten tehtävänä on sanoittaa lapsen tunteita, sekä auttaa lasta havaitsemaan muiden tunnetiloja ja kokemuksia. Näin myös lapsen empatiakyky vahvistuu. Oppimisen kannalta oleellista on aikuisen tarjoama malli. Tunnetaidot liittyvät vuorovaikutukseen ja näin ollen sujuvan ja vastavuoroisen vuorovaikutuksen edellytyksenä on ymmärtää ja tunnistaa toisten tunteita. Tunne- ja vuorovaikutustaidoista käytetään myös termiä sosioemotionaaliset taidot.

Sosioemotionaaliset taidot liittyvät ihmissuhde-, vuorovaikutus- sekä tunne-elämän taitoihin. Nämä taidot auttavat ymmärtämään ja säätelemään tunteita, kokemaan ja ilmaisemaan empatiaa, tekemään vastuullisia päätöksiä sekä ylläpitämään ja rakentamaan positiivisia ihmissuhteita. Tunne- ja vuorovaikutus taidot ovat hyvin merkittävässä asemassa on kyse sitten työelämästä, ihmissuhteista, arjen toiminnoista tai opiskelusta. Nykytutkimuksen mukaan on katsottu, että sosioemotionaalisilla taidolla on yhteys myös koulumenestykseen. (LAPE-hanke 2018, 4-5.) Tästä syystä tunne- ja vuorovaikutus haasteita omaavia lapsia tulisikin tukea enemmän koulumaailmassa, jotta koulumenestys pystyttäisiin turvaamaan.

Perusopetuksen lisäksi opettajilla ei välttämättä ole tarpeeksi resursseja puuttua lasten tunne- ja vuorovaikutuksen haasteisiin, joten kouluvalmentajat ovat tässä kohtaa avainasemassa. On myös mahdollista, ettei haastavasti käyttäytyvillä lapsilla ole huoltajia, jotka olisivat kykeneviä auttamaan lasta tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämisessä. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettelu voi mahdollisesti vähentää myös kiusaamista, kun lapsi oppii käsittelemään ja tunnistamaan omia sekä muiden tunteita.

Lapsella ja nuorella saattaa olla vaikeaa kuvata kokemuksiaan, ymmärtää kokemaansa tai nimetä tunteitaan. Toiminnallisten tuokioiden, kuvien, leikin, mielikuvituksen ja luovuuden avulla voidaan tarkastella elämää. Toiminnallinen työskentely auttaa lapsia ilmaisemaan tunteitaan heille luontaisella tavalla. Useimmiten lapsen on luonnollisempaa toimia kuin

puhua omasta elämästään, joten toiminnallisuus voi käynnistää vuoropuhelun lapsen ja aikuisen välillä, auttaa lasta keskittymään, houkuttaa tarinan kerrontaan sekä motivoida työskentelyyn. Toiminnallisuuden avulla on mahdollista löytää myös uusia näkökulmia ja ratkaisuja pulmiin. (Pesäpuu ry 2020.)

3.2 Lapsen itsetunnon kehittyminen

Itsetunto kehittyy ja kasvaa koko elämän ajan. Se ilmenee itsensä hyväksymisenä sellaisena kuin on ja itseensä luottamisena, sekä oman tärkeyden ja merkityksen ymmärtämisenä. Hyvinvointia lisää hyvä sosiaalinen ja henkinen ympäristö, jossa ihminen elää. Hyvä sosiaalinen ympäristö pitää sisällään turvallisuutta, avoimuutta, huolenpitoa, kunnioittavaa vuorovaikutusta ja asioiden pysyvyyttä, sekä toisten kunnioittamista sanoin ja teoin. Myönteinen ajattelu auttaa myös vahvistamaan omaa itsetuntoa. Itsetuntoa rakennetaan päivittäin ja sen kannalta kaikki ihmissuhteet ovat tärkeitä. Tavallinen arkinen yhdessä olo on siitä syystä huomattavasti tärkeämpää kuin niin sanottu laatu-aika. Ihmiseksi kasvetaan olemalla kanssa käymisessä muiden ihmisten kanssa, näin myös itsetunto rakentuu. Itsetunto on tunne ja ymmärrys omasta arvosta, olenko tärkeä muille ihmisille, välitetäänkö minusta ja rakastetaanko minua. Hyvää itsetuntoa tarvitaan ylläpitämään terveyttä.

Elämän tiukoissa tilanteissa pärjäämme paremmin, kun itsearvostus ja itseluottamus ovat kunnossa. Kaikissa kouluissa toimii oppilashuolto, jonka tarkoituksena on edistää sosiaalista hyvinvointia, oppimista sekä fyysistä ja psyykkistä terveyttä. Lapsen itsetuntoa voidaan kasvattaa erilaisilla keinoilla. Lasta tulisi kehua aina silloin kun siihen on aihetta. Lapsi tunnistaa, mikäli aikuinen antaa kehuja silloin kun siihen ei ole aihetta, silloin lapsi ei kykene muodostamaan luotettavaa kuvaa itsestään. Lapselle tulee tarjota myös haasteita ja vastuuta ikätaso huomioiden. Onnistumiset kartuttavat lapsen itsetuntotiliä. Epäonnistuuksaan lapsi tarvitsee kuuntelua ja ymmärrystä, näin lapsi pääsee irti omista täydellisyysvaatimuksistaan. Lasta ei tulisi verrata muihin eikä lapsen tulisi verrata itseään kavereihin. Aina on joku osaavampi ja taitavampi, mutta silti jokainen on hyvä tyyppi. Aikuisen ja lapsen ei tulisikaan aliarvioida itseään tai muita. (Renfors 2020.)

3.3 Empatiakyvyn tärkeys

Empatia on käsitteenä vanha paljon käytetty jo 1900-luvun alusta lähtien. Siitä lähtien se on ollut vahva osa filosofista ajattelua. Empatiakyky muuttuu ja kehittyy koko ihmisen elämän ajan. Empatiakyky on vahva osa sosiaalisia taitoja. Sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseksi on tärkeää pystyä ymmärtämään toista. Toisen tunteiden myötäeläminen, helpottaa toisen

ymmärtämistä. Empaattinen ihminen pystyy luomaan turvallisen ja välittävän ilmapiirin, jossa myös erilaiset ihmiset uskaltavat olla omia itsejään ja sanoa mielipiteitään. Empatiakyvyssä pyritään ymmärtämään toista ihmistä, vaikka mielipiteet olisivat eriävä. Toisen kanssa ei tarvitse olla samaa mieltä, mutta toisen puolta asiasta voi yrittää ymmärtämään. Empatiakyvyn avulla pystymme reagoimaan sopivalla tavalla vaikeisiin tilanteisiin. (Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2008)

Lapsi opettelee empatiataitoja koko lapsuuden ajan. Empatiataitoja voidaan harjoitella, samaan tapaan kuin muitakin taitoja. Lapsen empatiataidot kehittyvät parhaiten ympäristössä, jossa on tilaa kaikille tunteille. Lapsen on hyvä oppia ymmärtämään, etteivät mitkään tunteet ole väärää. Tämä ei aina välttämättä toteudu kouluympäristössä, sillä siellä on paljon lapsia ja nuoria, jotka vasta harjoittelevat tunnetaitoja. Lapsi, joka ymmärtää tunteiden merkityksen, ymmärtää myös, ettei tunteita tarvitse pelätä tai estää. Tunteitaan ymmärtävä lapsi voi rakentaa positiivisempaa kuvaa itsestään ja ymmärtää muita paremmin. Aikuisen tulisi pyrkiä samalle tasolle lapsen kanssa ja kohdata lapsen tunnemyrskyt sensitiivisesti ja ymmärtäen. Lapsen on mahdollista peilata omaa toimintaa ja ottaa oppia aikuisen empaattisesta otteesta, jos hän pääsee turvallisessa tilassa harjoittelemaan empatiataitojaan. (Haapsalo, Kirkkopelto & Repo. 2016)

4 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tavoitteena on kuvailla miten opettajat kokevat kouluvalmentajan työn edistävän oppilaiden sosiaalista kompetenssia. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille kouluvalmentajan työn merkitystä oppilaan sosiaalisen kompetenssin edistäjänä. Tutkimuskysymyksenä on "Miten opettajat kokevat kouluvalmentajan työn edistävän oppilaiden sosiaalista kompetenssia?".

5 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

5.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä valikoitui sillä perusteella, että aineistoa hankitaan haastattelemalla opettajia. Yleisimmät aineistonkeruumenetelmät laadullisessa tutkimuksessa ovat haastattelut, havainnointi, kyselyt sekä erilaisista dokumenteista koottu tieto. Haastattelua ja kyselyä voi käyttää, kun haluaa tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin

toimii. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.) Koska koulun oppilaista vain murto-osa käy kouluvalmentajan luona säännöllisesti, on haastattelut realistista tehdä niille opettajille, joiden oppilaat toimivat kouluvalmentajan kanssa useammin. Mikäli kouluvalmentaja työskentelisi koko koulun oppilaiden tukena säännöllisesti olisi haastattelun sijaan voitu käyttää kyselylomaketta. Haastattelun etuna on myös joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus oikaista väärinkäsityksiä ja toistaa kysymys uudestaan, selventää ilmauksia ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3).

5.2 Aineistonkeruumenetelmä

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin haastattelua. Haastatteluissa esitettiin kysymykset siinä järjestyksessä, jossa tutkija katsoo ne aiheelliseksi. Haastattelussa tärkeintä on saada tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon tietoa, joten kysymykset lähetettiin vastaajalle hyvissä ajoin etukäteen. Haastattelun onnistumisen kannalta olennaista on, että haastateltava saa valmistautua kysymyksiin. Haastattelun etuna on myös se, että haastatteluun voidaan valita henkilöitä, joilla on tietoa tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.) Kysymykset lähetettiin koululle etukäteen, jotta opettajat pystyivät pohtia kysymyksiä ennen varsinaista haastattelua. Haastatteluun valittiin kuusi opettajaa, joiden oppilaat työskentelevät kouluvalmentajan kanssa säännöllisesti ja näin ollen pystyvät antamaan luotettavaa tietoa kouluvalmentajan tarjoamasta avusta. Säännölliset tapaamiset ovat ainoa mahdollisuus saada tarpeeksi pitkältä aikaväliltä luotettavaa näkemystä kouluvalmentajan vaikutuksista lapsiin. Haastateltavat opettajat olivat noin 30-40-vuotiaita. Työkokemusvuosia haastateltavilla oli viidestä kymmeneen vuoteen. Kolme haastateltavista oli luokanopettajia, kaksi haastateltavista oli erityisopettajia ja yksi haastateltava oli erityisluokanopettaja.

Ennakkoon lähetetyt kysymykset auttavat valmistautumaan haastatteluun. Kyselyyn verrattuna haastattelun tekeminen vie enemmän aikaa (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3). Tästäkin syystä kysymysten lähettäminen ennakkoon lyhentää haastattelun aikaa, kun opettajat ovat saaneet miettiä vastauksia rauhassa ennen haastattelua. Haastattelussa noudatettiin eettisiä periaatteita, joita ovat tietosuoja ja yksityisyys, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen sekä vahingoittamisen välttäminen (Arene ry). Haastattelu suoritettiin puolistrukturoituna haastatteluna. Tämä tarkoittaa sitä, että kysymykset on mietitty valmiiksi ja ovat haastateltaville samoja, mutta vastausvaihtoehdot puuttuvat. Puolistrukturoitu haastattelu on vapaampi kuin strukturoitu haastattelu, mutta haastattelulla on silti selkeät raamit. Tämä haastattelumalli sopii käytettäväksi esimerkiksi silloin, kun tutkittavaa asiaa on tutkittu vasta suhteellisen vähän. (Näpärä 2017.) Kouluvalmentajien vaikutuksista ei tiedetä kovinkaan paljon, joten puolistrukturoitu haastattelu on perusteltu tiedonkeruumenetelmä

kyseisen opinnäytetyön kohdalla. Puolistrukturoitu haastattelu oli tässä tapauksessa sopivampi tiedonkeruumenetelmä kuin avoin haastattelu, sillä opinnäytetyössä pyritään selvittämään, onko kouluvalmentajan työllä vaikutusta lapsiin ja jos on niin millaisia. Mahdollisten vaikutusten yksityiskohtainen tarkastelu on myös tärkeää hyötyjen ja haittojen tarkastelussa. Avoin haastattelu on yleensä hyvin vapaamuotoista keskustelua, jossa haastattelijan on huolehdittava, että keskustelu pysyy tutkimusintressin mukaisena (Näpärä 2017).

5.3 Sisällönanalyysi

Opettajien haastattelut äänitettiin, joten ensimmäinen vaihe aineiston analyysissä oli haastatteluiden litterointi. Litterointi on olennainen osa aineistoon tutustumista. Se selkeyttää ja muuttaa aineisto massaa hallittavampaan muotoon. Jos haastatteluaineisto on hyvin laaja, tulee pohtia, onko koko aineiston litterointi välttämätöntä. Aineistoa on saatava olla syytä rajata, ja keskittyä vain tutkimukseen nähden olennaisiin vastauksiin. Kun aineistoa lähdetään rajaamaan, on huomioitava vastaako rajattu aineiston osa tutkimuskysymyksiin riittävällä tavalla ja tuottaako sen pohjalta tehty tutkimus luotettavaa tietoa. (Ruusuvaori ym. 2010.)

Laadullisen aineiston analysoinnissa on huomioitava, että yleensä aineistosta löytyy usea mielenkiintoinen tutkimuskohde. Onkin tärkeää keskittyä tarkkaan rajattuun alueeseen ja etsittävä siitä kaikki tarvittava tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.) Ennen varsinaisen analyysin tekemistä aineistoon tutustutaan, sitä luokitellaan ja järjestellään. Nämä vaiheet luovat perustan aineiston analyttisten teemojen keskinäiselle vertailulle ja analyysiin perustuvien kokonaisuuksien muodostamiselle. (Ruusuvaori, Nikander & Hyvärinen 2010.) Haastateltaessa koulun opettajia on huomioitava, että tutkimus ei paisu liian suureksi.

Sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on pelkistäminen. Tällöin aineistosta karsitaan kaikki turha ja epäolennainen pois. Pelkistäminen voi tapahtua esimerkiksi niin, että auki kirjoitetusta aineistosta etsitään ilmaisuja, jotka kuvaavat tutkimustehtävää. Samaa kuvaavat ilmaisut voidaan esimerkiksi yliviivata saman värisillä tusseilla. Pelkistämisen jälkeen aineisto ryhmitellään. Jolloin alkuperäisilmaukset läpi käydään tarkasti ja näistä etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään eri luokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.) Luokittelun tehtävänä on aineiston läpikäynti keskeisten käsitteiden, tutkimusongelman sekä lähtökohtien määrittelemällä tavalla (Ruusuvaori ym. 2010). Luokittelua jatketaan niin, että alaluokkia yhdistelemällä muodostetaan yläluokkia ja yläluokkia yhdistelemällä saadaan muodostettua pääluokkia. Pääluokat nimetään aineistosta nousevan ilmiötä kuvaavan aiheen mukaan. Luokittelun jälkeen aineisto käsitteellistetään, jossa luokituksia yhdistetään niin kauan, kun se aineiston sisällön kannalta on mahdollista. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä vastaus

tutkimustehtävään saadaan yhdistelemällä käsitteitä. Sisällönanalyysi perustuu päättelyyn sekä tulkintaan, jossa empiirisestä aineistosta edetään kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasti asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.)

5.4 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Tässä opinnäytetyössä käytetään sisällönanalyysi menetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä on samankaltaisuuksia teoria- ja aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin. Analyysin alkuvaiheessa edetään aineistolähtöisesti, jonka jälkeen otetaan teoriaa mukaan analyysiin. Teoriaohjaavassa analyysissä voidaan käyttää aineistoa tai teoriaa. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä ei oteta yhtä teoriaa ja pyritä selvittämään sen todenperäisyyttä. Teoriaohjaavassa ei ole yhtä tarkkaa, miten analyysi pitää tehdä kuin teoria- ja aineistolähtöisessä. Tällaisessa analyysitavassa pyritään liikkumaan teoreettisen viitekehyksessä aineiston avulla. Teoriaohjaavassa voidaan tuoda yläluokat suoraan teoriasta, mutta aineistosta saadaan alaluokat. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 117-119.)

Tässä opinnäytetyössä lähtökohtina ovat esitetyt teoreettiset näkökulmat sosiaalisesta kompetenssista, joita sovelletaan haastattelujen avulla saadun aineiston perusteella. Aineisto ja teoria kulkevat yhdessä analyysinteossa. Haastatteluihin osallistui yhteensä kuusi opettajaa. Haastattelut nauhoitettiin ja tämän jälkeen litterointiin. Litteroidusta aineistosta poimittiin opinnäytetyön tutkimuskysymykseen vastanneita alkuperäisilmaisuja. Tämän jälkeen aineiston alkuperäisilmaukset pelkistettiin ja luokiteltiin alaluokkiin. Alaluokat ryhmiteltiin etsimällä pelkistyksistä samankaltaisia ilmauksia. Alaluokista nousi neljä yläluokkaa, joiden perusteella kirjattiin tulokset. Taulukko 1 on ote aineiston luokittelusta ja pelkistämisestä.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<i>Ennen tapaamista ja niiden jälkeen niin ne tyypit, jotka sinne pääsee, niin tuntee olonsa hyvällä tavalla erityisiksi. Ne odottaa niitä tapaamisia.</i>	Oppilaat tuntee olonsa erityiseksi ennen ja jälkeen tapaamista. Ne odottavat tapaamisia.	Itsensä erityiseksi tunteminen	Itsetunnon edistyminen
<i>Mulla on yksi oppilas tässä pelikerhossa ja on ainut paikka missä hän pystyy tekemään yhteistyötä muiden oppilaiden kanssa.</i>	Pelikerho on ainoa paikka missä oppilas pystyy tekemään yhteistyötä muiden kanssa.	Ryhmäyötaidot	Vuorovaikutustaitojen edistyminen
<i>Ne ryhmäyötaidot siellä kehittyvät. Mitkä monella ei kehity täällä mun porukassa viikon aikana. Sit kun tutustutaan toisiin paremmin se empatiakyky myös kasvaa</i>	Ryhmäyötaidot kehittyvät, kun tutustutaan toisiin paremmin.	Ryhmäyötaidot	Vuorovaikutustaitojen edistyminen
	Empatiakyky kasvaa.	Muiden tunteiden huomioiminen	Empatiakyvyn edistyminen
<i>Positiivisia ilmiöitä on esim. pari haastavaa oppilasta tulee toimeen, vaikka eivät olisikaan viel kavereita. Sit ne ei niinku hauku tai vihaa toisiaan. Sit ne saattaa oppii kunnioittamaan ja sietämään toisiaan pitkällä aikavälillä.</i>	Positiivinen ilmiö on, kun pari haastavaa oppilasta tulee toimeen keskenään. Eivätkä hauku tai vihaa toisiaan.	Kaveritaidot	Itsesäätelyn edistyminen
		Itsehillintä	Itsesäätelyn edistyminen
	He oppivat kunnioittamaan toisiaan pitkällä aikavälillä.	Toisen asemaan asettuminen	Empatiakyvyn edistyminen

Taulukko 1. Ote aineiston sisällönanalyysistä

Yläluokat nimettiin aineistosta nousevien aiheiden mukaan. Tässä opinnäytetyössä yläluokiksi nimettiin itsesäätely, vuorovaikutustaidot, itsetunto ja empatiakyky. Tulokset kirjattiin yläluokkien mukaan, jolloin niistä saatiin neljä erillistä kokonaisuutta. Alaluokkien ryhmittely

eri yläluokkiin loi haasteita alaluokkien samankaltaisuuksien vuoksi. Kappaleessa 6 nämä yläluokat esitetään.

6 Tulokset

Haastateltaviin kuului kuusi opettajaa, joiden joukossa oli luokanopettajia, erityisopettajia ja erityisluokanopettajia. Haastateltavien henkilötietojen suojaamiseksi, haastateltavat ovat nimetty aakkosilla, esimerkiksi haastateltava F.

Kaikki haastateltavat kokivat kouluvalmentajan tarpeellisena osana moniammatillista oppilashuollon työryhmää. Haastateltavien mielestä on tärkeää, että kouluvalmentajan kaltainen matalan kynnyksen toimija on tukemassa oppilaita sosiaalisissa haasteissa kouluympäristössä. Monet oppilaat työskentelevät myös muiden oppilashuoltoryhmän henkilöiden kanssa. Tästä johtuen haastateltavien oli vaikea eritellä, mitkä eri tekijät olivat oppilaan sosiaalisen kompetenssin edistymisen taustalla. Kuitenkin kaikki haastateltavat kokivat kouluvalmentajan työn vaikutuksen olevan pääosin positiivinen sosiaalisen kompetenssin edistämisen näkökulmasta. Tapaamisilla nähtiin olevan enemmän lyhytkestoista hyötyä, kuin pidemmän aikavälin positiivista muutosta.

6.1 Oppilaan itsesäätelyn edistyminen

Haastateltavien kokemukset oppilaiden itsesäätelytaitojen kehittymisestä kouluvalmentajan tapaamisten jälkeen erosivat toisistaan osittain. Neljä haastateltavista koki itsesäätelyn paranevan lyhyellä aikavälillä, kun taas kaksi haastateltavaa kokivat itsesäätelyn hieman heikentyvän tapaamisten jälkeen.

Oppilas, jolla on selviä keskittymisen haasteita, kykenee kouluvalmentajan tapaamisen jälkeisellä tunnilla keskittymään paremmin, toteaa haastateltava A. Haastateltava A jatkaa, esimerkiksi liikunnan avulla oppilas pääsee purkamaan paineita, jolloin seuraava oppitunti voi olla parempi. Haastateltava E kertoi, että kouluvalmentajalta saatu huomio voi mahdollistaa sen, että oppilas kykenee rauhalliseen koulutyöskentelyyn loppupäivän ajaksi. Haastateltava D kertoi sen sijaan kokevansa, oppilaiden kärsimättömyyden lisääntyvän oppitunneilla, sillä he saavat erityishuomiota kouluvalmentajan tapaamisissa. Haastateltava C sanoi:

“Kahden opettajan huomio 33 oppilaan luokassa on tapaamisen jälkeen haastavaa”.

Luokassa oppilas joutuu jakamaan opettajan huomion muiden oppilaiden kanssa. Kouluvalmentajan kanssa käytyjen kahdenkeskisten tapaamisten jälkeen, oppilas on saanut aikuisen jakamatonta huomiota ja siitä syystä odottaa sitä myös luokassa opettajalta. Haastateltava D:n mukaan oppilaat ovat hieman levottomia tapaamisten jälkeen. Haastateltava D:n mielestä kouluvalmentajan tapaaminen katkaisee koulupäivän, jonka jälkeen oppilaan on vaikeampi orientoitua uudelleen koulutyöskentelyyn. Kuitenkin osalle oppilaista käynti kouluvalmentajalla mahdollistaa oppilaan koulunkäynnin jatkon, vaikka opettaja miettisi koulupäivän keskeytystä haastateltavan E:n mukaan.

“Kouluvalmentaja tapaaminen vaikuttaa olevan pieni “terapiakäynti”, jonka jälkeen oppilas pystyy osallistumaan koulutyöhön”

Haastateltavan F:n mukaan kouluvalmentaja on ottanut oppilaan hoiviinsa tilanteissa, joissa oppilaan itsehillintä on pettänyt. Tällöin oppilas ei pysty noudattamaan koulun sääntöjä ja oppilaan koulupäivä on vaarassa keskeytyä. Kouluvalmentaja voi auttaa oppilasta käsittelemään tunteitaan, jonka jälkeen oppilas voi jatkaa koulupäiväänsä loppuun yhdessä luokan kanssa. Haastateltavan E oli samaa mieltä haastateltava F:n kanssa, että kouluvalmentaja auttaa oppilaita tunteidensäätelyssä haastavissa tilanteissa.

Haastateltava B:n mukaan haasteellisesti käyttäytyvät oppilaat pystyvät sietämään toisiaan kouluvalmentajan tapaamisten vuoksi. Pidemmällä aikavälillä oppilaat voivat oppia kunnioittamaan toinen toisiaan ja se on merkittävä muutos oppilaan itsesäätelyn kannalta.

Opettajat pitävät oppitunneilla tunnetaitoharjoituksia, joten haastateltavat pohtivat tunnetaitoharjoitusten vaikutuksia oppilaiden tunnetaitoihin. Osa oppilaista käyttää myös muita oppilashuollon palveluita, kuten koulupsykologia tai koulukuraattoria. Haastateltavien mielestä on vaikea eritellä toimijoiden vaikutuksia oppilaisiin.

6.2 Oppilaan itsetunnon edistyminen

Haastattelujen perusteella oppilaat tuntevat olonsa erityiseksi päästessään tapaamaan kouluvalmentajaa koulupäivän aikana. Oppilaat odottavat kouluvalmentajan näkemistä ja

ovat otettuja päästessään kouluvalmentajan tapaamiseen. Haastateltavan A:n mukaan positiivisia vaikutuksia pystyy havaitsemaan heti tapaamisen jälkeen. Oppilaan mieliala kohenee ennen ja jälkeen kouluvalmentajan tapaamista. Mielialan koheneminen näkyy myös koulutyöskentelyssä. Tämä vaikuttaa oleellisesti positiivisella tavalla oppilaiden itsetuntoon. Haastateltavan D:n mukaan kouluvalmentajan järjestämä pelikerho yhdistää oppilaita. Kerholaiset tuntevat kuuluvansa kouluvalmentajan porukkaan. Kouluvalmentajan kanssa oppilaat pääsevät tekemään itselleen mieluisia asioita ja samalla keskustelemaan mieltä painavista asioista matalalla kynnyksellä. Oppilaita osallistetaan aktiivisesti antamalla heille vastuuta toiminnan suunnittelussa. Tämä on hyvin merkittävä asia oppilaiden itsetunnon kehittymisen kannalta, kertoo haastateltava F.

Haastateltavan B:n mielestä on tärkeää, että koulussa monipuolisesti aikuisia, joilta oppilaat voivat saada tukea.

“Ja se on tosi tärkeää, että on kouluuyhteisössä jotenkin erilaisia aikuisia, että eri oppilaat kiinnittyy erilaisiin aikuisiin. Et sit tavallaan kouluvalmentaja on musta yksi hyvä vaihtoehto osalle.”

Oppilaiden edunmukaista on, että koulussa on erilaisia aikuisia, joihin he voivat saada yhteyden. Kouluviihtyvyyden kannalta on tärkeää, että jokaisella oppilaalla on koulussa joku aikuinen, jonka kanssa pystyy jakamaan omia tunnetiloja ja keskustelemaan mieltä askarruttavista kysymyksistä.

Haastateltavista B koki, että olisi todella tärkeää lasten itsetunnon kannalta, että heitä kuunneltaisiin ja oltaisiin kiinnostuneita heidän asioistaan. Haastateltava F kiteytti millä tavoin kouluvalmentaja edistää oppilaan itsetuntoa, johon ei välttämättä opettajalla ole aikaa:

“Lapsen pitäisi tulla kuuluksi päivän aikana, mutta monesti ei ehdi. Niin on tosi tärkeää oikeesti, että lasta kuunnellaan ja niille annetaan aikaa. Niin se kyl parantaa niiden itsetuntoa ja käyttäytymistä.”

Haastateltavan B:n mukaan kouluvalmentaja tulee tilanteisiin eri kulmasta opettajaan nähden. Opettajien tehtävä on keskittyä siihen, että koulunkäynti ja oppiminen sujuu. Mikäli

oppilaalla on haasteita koulunkäynnin kanssa, voi opettajan arviot ja palaute oppilaalle olla usein negatiivissävytteistä. Tällöin kouluvalmentaja on avain asemassa, antamaan lapselle myös onnistumisen kokemuksia ja positiivista palautetta. Oppilaan itsetunnon kannalta on tärkeää, että koulussa on aikuinen, jonka kanssa oppilas voi tehdä mielekkäitä asioita ja keskustella häntä askarruttavista asioista matalalla kynnyksellä.

6.3 Oppilaan vuorovaikutustaitojen edistyminen

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että kouluvalmentajan tapaamisilla on vaikutuksia oppilaiden vuorovaikutustaitojen kehittymiseen. Yhtenä esimerkkinä voidaan pitää pelikerhoa, jota kouluvalmentajan järjestää viidelle oppilaalle. Pelikerhossa käy oppilaita kahdelta eri luokalta. Haastateltavien C ja D mukaan samalta luokalta pelikerhoon osallistuvalla kolmella oppilaalla on ollut haasteita keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Pelikerho on vaikuttanut haastateltavien mukaan positiivisesti kolmikokouksiin keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin. Haastateltava F kertoi, että yksi hänen oppilastaan kykenee yhteistyöhön muiden oppilaiden kanssa ainoastaan kouluvalmentajan pitämässä pelikerhossa.

“Mulla on yksi oppilas tässä pelikerhossa ja se on ainut paikka missä hän pystyy tekemään yhteistyötä muiden oppilaiden kanssa.”

Oppilaan sosiaalisen kompetenssin edistymisen kannalta on tärkeää, että oppilas voi opetella vuorovaikutustaitoja koulussa. Positiiviset kokemukset yhteistoiminnan sujumisesta on oppilaan vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta oleellisessa osassa.

“Jos koulupäivän aikana oppii jotain ryhmätaitoja tai vuorovaikutustaitoja, niin se on tosi hyvä. Koska ne ei lähde vapaa-ajalla kerhoihin”

Osa oppilaista ei haastateltavan F:n mukaan käy vapaa-ajallaan harrastuksissa tai kerhoissa. Yhteistoiminta eri oppilaiden ja kouluvalmentajan kanssa mahdollistaa sen, että nämä nuoret ja lapset pääsevät harjoittelemaan vuorovaikutustaitoja, joita monet muut harjoittelevat koulun ulkopuolella harrastuksissa. Haastateltavat pitävät tärkeänä, että kouluvalmentajan tapaamiset tapahtuvat koulun tiloissa koulupäivän aikana. Mikäli kouluvalmentajan

tapaamiset järjestettäisiin koulupäivän jälkeen, haastateltavat uskovat todennäköisyyden kerhossa käymiseen olevan pienempi.

Tuen tarpeessa olevilla oppilailla voi olla haastavaa toimia muiden oppilaiden kanssa isossa ryhmässä. Haastateltava E kokee, että kouluvalmentajan kanssa pienemmissä ryhmissä oppilaat pääsevät opettelemaan vuorovaikutustaitoja, joiden oppiminen olisi haasteellisempaa isossa ryhmässä.

Haastateltavat olivat yhtä mieltä, että kouluvalmentaja tapaamiset ja kerhot edistävät oppilaiden vuorovaikutustaitoja. Haastateltavat kokivat epäselväksi kuitenkin sen, miten paljon vuorovaikutustaitoihin vaikuttavaa muu koulussa tehtävä oppilashuoltotyö sekä oppilaan oma henkinen kasvu. Osa oppilaista työskentelee haastateltavien mukaan erityisopettajien, koulukuraattorin ja koulupsykologin kanssa, joten edellä mainittujen toimijoiden vaikutuksia oppilaiden vuorovaikutustaitojen kehittymiseen on vaikea eritellä tarkasti.

6.4 Oppilaan empatiakyvyn edistyminen

Kaikki haastateltavat kokivat, että kouluvalmentajan yksilötapaamiset oppilaiden empatiakyvyn kehittymiseen eivät ole kovin selkeät. Heidän oli vaikea nähdä vahvoja merkkejä empatiakyvyn muutoksesta oppilaissa. Haastateltavat kuitenkin kokivat, ettei kouluvalmentajan tapaamisista ainakaan ollut haittaa oppilaiden empatiakyvyn kehityksessä. Neljä haastateltavista oli sitä mieltä, että kouluvalmentajan tuki oppilaiden ryhmäytymisessä kehittää myös empatiakykyä.

Kouluvalmentaja nähdään hyvänä tukena luokan ryhmäytymiseen ja ryhmähengen luomiseen. Ryhmäytymisharjoitukset edistävät luokkahenkeä ja sitä kautta oppilaiden empatiakykyä. Haastateltava F ja E pohtivat seuraavaa:

“Ryhmäytyksessä on ollut iso apu kouluvalmentajasta.”

“Sit kun tutustutaan toisiin paremmin niin se empatiakyky myös kasvaa.”

Haastateltavat A ja B kertoivat kouluvalmentajan edistäneen luokkien ryhmäytötaitoja järjestämällä luokille erilaisia ryhmäytymisharjoituksia. Harjoitusten avulla luokkien oppilaat oppivat tuntemaan toisiaan paremmin. Haastateltavat kokivat, että tämä voi parantaa myös oppilaiden empatiakykyä toisiaan kohtaan.

Haastateltava D pohtii kouluvalmentajan vaikutusta oppilaiden empatiakyvyn kehittämisessä, sillä oppitunneilla tehdään viikoittain tunnetaitoharjoituksia myös opettajien kanssa.

“Tosi vaikea sanoa, mikä ollut kouluvalmentajan vaikutusta, koska ollaan tunnetaitoja opiskeltu luokassa.”

Haastateltavat kokivat epäselväksi, miten paljon empatiakykyyn vaikuttaa muu koulussa tehtävä oppilashuoltotyö sekä oppilaan oma henkinen kasvu. Osa oppilaista työskentelee haastateltavien mukaan erityisopettajien, koulukuraattorin ja koulupsykologin kanssa, joten edellä mainittujen toimijoiden vaikutuksia oppilaiden empatiakyvyn kehittämiseen on vaikea eritellä tarkasti.

7 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä tehtäessä huomioitiin eettiset periaatteet, jotka ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuoja (Arene.) Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden lisäämiseksi näytetään mistä aineiston kokonaisuus koostuu ja kuvataan ne aineiston osat, joihin päähavainnot rakentuvat. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3). Laadullista tutkimusta tehtäessä tutkijan on huolehdittava mm. siitä, että tutkimus suunnitelma on laadukas, raportointi on hyvin tehty, sekä valittu tutkimusasetelma on sopiva. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 5). Opinnäytetyössä ei tule esille henkilöiden henkilötietoja, vaan tunnistettavat henkilötiedot pidetään salassa.

Ennen haastattelua haastateltavien tuli allekirjoittaa suostumusasiakirja, joka löytyy opinnäytetyön liitteenä. Suostumusasiakirjasta selviää haastateltavien oikeudet. Haastateltavalla oli oikeus perua osallistuminen tutkimukseen ilman erillistä syytä. Suostumusasiakirjassa painotettiin haastateltaville, että henkilötiedot pysyvät salassa. Haastateltavat saivat kopion suostumusasiakirjasta.

Haastattelut tallennettiin tietokoneelle tallennusohjelman avulla. Tietoja ei tallennettu missään vaiheessa tietokoneen pilvipalveluihin. Ne nimettiin uudelleen, ettei tallenteissa näkyisi mitään tunnistetietoja. Tallennettuja tietoja ei näin ollen voida yhdistää yksittäiseen henkilöön. Tallenteet poistettiin heti litteroinnin jälkeen.

8 Pohdinta

Kiinnostuksemme oppilashuoltotyötä kohtaan ohjasi opinnäytetyön aiheen valintaa. Kouluvalmentajan ammattinimike on verrattain uusi pääkaupunkiseudun peruskouluissa. Kouluvalmentajan työtä on tutkittu siitä syystä suhteellisen vähän, joten koimme, että tälle opinnäytetyölle olisi tarvetta. Kouluvalmentajat ovat koulutukseltaan sosiaalialan tutkinnon suorittaneita henkilöitä, joten näimme tässä myös mahdollisuuden tutustua uuteen sosionomin työnkuvaan koulumaailmassa. Koemme tärkeäksi lasten ja nuorten tukemisen kouluissa varhaisessa vaiheessa, ennen varsinaisten ongelmien syntyä.

Kouluhyvinvointi on keskeinen tekijä siinä, että nuori saa oppivelvollisuuden suoritettua. Tutkimusten mukaan kouluhyvinvointi vaikuttaa lasten ja nuorten yleiseen elämäntyytyväisyyteen, mielenterveyteen sekä käyttäytymiseen. Koulussa viihtyvillä oppilailla on parempi itsetunto, sekä he useimmin asettavat tavoitteita elämälleen kuin he, jotka eivät ole tyytyväisiä koulunkäyntiinsä. Koulussa viihtyvät ovat myös myönteisemmässä vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Mikäli oppilas viihtyy koulussa, on hänellä myös pienempi riski ahdistua tai masentua. Kouluhyvinvointiin vaikuttaa merkittävimmin sosiaaliset tekijät, eli vuorovaikutussuhteet sekä kokemus kuulua osaksi koulua. Kouluhyvinvointi vaikuttaa välillisesti ja suoraan oppilaiden henkiseen kuin myös fyysiseen hyvinvointiin.

Kouluhyvinvoinnin puutteet aiheuttavat opintojen keskeytymisiä ja sillä taas on merkittäviä yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia vaikutuksia. (Lamminen 2019.) Peruskoulujen oppilashuolto ryhmissä työskentelee erityisopettajia, oppilaanohjaajia, koulupsykologeja, koulukuraattoreja sekä terveyden hoitajia, jotka kaikki osaltaan tukevat oppilaiden kouluhyvinvointia ja viihtyvyyttä. Mielestämme kouluvalmentaja on tärkeä lisä oppilaiden kouluhyvinvoinnin tukemiseen, sillä kouluvalmentaja työskentelee matalalla kynnyksellä lähellä oppilaita.

Opinnäytetyöhön päädyimme haastattelemaan peruskoulun opettajia, joiden oppilaat tapaavat kouluvalmentajaa säännöllisesti. Halusimme saada tietoa siitä, miten kouluvalmentaja tukee tuen tarpeessa olevien oppilaiden sosiaalisia taitoja, sekä kouluhyvinvointia. Rajasimme opinnäytetyön aiheen oppilaiden sosiaalisen kompetenssin edistämiseen opettajien näkökulmasta. Valitsimme haastattelumalliksi puolistrukturoidun haastattelu, koska puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat avoimia ja näin ollen opettajilla oli mahdollisuus kertoa laajemmin omia näkemyksiä ja kokemuksia siitä, kuinka he kokevat kouluvalmentajan edistävän oppilaan sosiaalista kompetenssia. Haastateltaviksi valikoitui erityisopettajia, luokanopettajia ja erityisluokanopettajia, joiden avulla saimme laajasti tietoa siitä, kuinka kouluvalmentajan työ edistää eri ikäisten ja tasoisten oppilaiden sosiaalista kompetenssia.

Kiinnostuksemme selvittää millä tavoin kouluvalmentaja edistää oppilaan hyvinvointia koulussa, laittoi meidät rajaamaan opinnäytetyön aihealueen sosiaaliseen kompetenssiin.

Koimme sosiaalisen kompetenssin käsitteenä sisältävän ne taidot, joita oppilaat tarvitsevat koulussa ja yhteisössä voidakseen hyvin. Hyvinvointi käsitteenä olisi ollut liian laaja aihe alue, sillä hyvinvointi käsitteenä voi sisältää valtavan määrän komponentteja. Sosiaalisessa kompetenssissa käsitellään oppilaan omakuvaa, itsesäätelyä, vuorovaikutustaitoja ja ymmärrystä muista ympäröivistä ihmisistä. Nämä edellä mainittujen käsitteiden avulla voidaan pohtia, miten oppilas pärjää muiden oppilaiden kanssa kouluympäristössä. Halusimme selvittää, millä tavoin kouluvalmentaja edistää sosiaalista kompetenssia. Opettajat näkevät oppilaita säännöllisesti, joten koimme heidän näkökulmansa saamisen tärkeäksi kyseiseen aiheeseen.

Tuloksista ilmeni, että kouluvalmentajaa pidetään tärkeänä osana oppilashuoltoryhmää ja koulunhenkilökuntaa. Opettajat näkivät kouluvalmentajan olevan positiivinen ja turvallinen aikuinen oppilaille, sekä tärkeä lisä oppilashuolto ryhmään. He kokivat, että kouluvalmentaja pystyy tukemaan oppilaita sosiaalisen kompetenssin edistymisessä lyhyellä aikavälillä. Kuitenkin opettajien mielestä oli haastavaa erotella eri oppilashuoltoryhmään kuuluvien toimijoiden vaikutuksia sosiaalisen kompetenssin edistymisessä. Sillä myös muut oppilashuolto ryhmään kuuluvat henkilöt, sekä opettajat tukevat oppilaita sosiaalisissa haasteissa ja tunnetaidoissa.

Haastateltavien mielestä on tärkeää, että koulussa on kouluvalmentajan kaltainen matalan kynnyksen toimija, joka lähestyy oppilaita opettajiin nähden eri kulmasta antaen oppilaille positiivisia kokemuksia koulusta. Osalle oppilaista positiiviset kokemukset, voivat jäädä vähemmälle esimerkiksi oppimisvaikeuksien tai haastavan käytöksen takia. Saimme vaikutelman, että opettajat kokivat etenkin oppilaiden itsetunnon kehittyvän kouluvalmentajan tapaamisten jälkeen. Oppilaat saavat vaikuttaa toiminnan suunnitteluun yhdessä kouluvalmentajan kanssa. Osallisuuden myötä myös oppilaan itsetunto voi kasvaa. Opettajat kokivat, että varsinkin lyhyellä aikavälillä nähtiin edistymistä oppilaan itsetunnon osalta. Kasvavan nuoren kannalta on todella tärkeää, että hänen pitää itsestään ja uskoo itseensä. Oppimisessa pitää uskoa itseään ja tätä kautta hyvä itsetunto voi auttaa myös oppilaita oppimisessa ja koulussa pärjäämisessä.

Saimme käsityksen, että kouluvalmentajalle olisi kysyntää enemmän kuin resurssit antavat myöten. Kouluvalmentaja pystyy tukemaan oppilaita sosiaalisessa kompetenssissa ja antamaan oppilaille positiivisia kokemuksia koulupäivän aikana. Voidaan kuitenkin pohtia, voisiko sosiaalisen kompetenssin edistyminen oppilailla näkyä myös pidemmällä aika välillä, mikäli resurssit olisivat laajemmalla ja työskentely systemaattisempaa? Tutustumisen ja etenkin luottamussuhteen syntyminen kouluvalmentajan ja oppilaan välille ei synny hetkessä, vaan siihen tarvitaan useampia tapaamisia. Kouluvalmentajan tiukkojen aikataulujen vuoksi tapaamiset oppilaiden kanssa saattavat joskus jopa peruuntua. Tämä aiheuttaa oppilaissa harmia ja mielipahaa, joka voi vaikuttaa negatiivisesti koulupäivään. Siitä syystä kyseisessä

peruskoulussa oli tehty päätös siitä, ettei kouluvalmentajan tapaamisista kerrota oppilaille etukäteen. Näin säästytään pettymyksiltä.

Tulevaisuuden koulumaailma tulee luultavasti muuttumaan ilmiöoppimisen takia, joka ei välttämättä ole tuen tarpeessa oleville oppilaille paras mahdollinen tapa oppia. Uudet koulurakennukset suunnitellaan nykyisin monipuolisiksi tiloiksi, josta johtuen kaikki tilat eivät välttämättä sovellu täysin rauhalliseen oppimiseen. Muuttuvassa koulumaailmassa osa oppilaista tulee mahdollisesti tarvitsemaan lisätukea koulunkäyntiinsä ja sosiaalisiin haasteisiin. Kouluvalmentaja saattaisi olla yksi työkalu näihin vaatimuksiin.

Lähteet

Painettu

Kokkonen, M. 2010. Ihastuttavat, vihasuttavat tunteet. Opi tunteiden säätelyntaito. PS-kustannus. Jyväskylä.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Otava. Helsinki.

Neitola, M. 2011. Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen: Vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat. Turun yliopisto. Turku.

Poikkeus, A. 1998. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa: Näkökulmia kehityspsykologiaan, toim. Lyytinen, P., Korkiakangas, M., & Lyytinen H. WSOY. Porvoo.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-kustannus. Jyväskylä.

Poikkeus, A. 2011. Itsesäätely sosiaalisten taitojen ja suhteiden perustana. Teoksessa Aro, Tuija - Laakso, Marja-Leena (toim.): Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Bookwell Oy. Porvoo.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tammi. Vantaa

Sähköiset

Ahtola, A. 2020. Psykkinen hyvinvointi ja oppiminen. Koulu hyvinvoinnin rakentajana. Viitattu 7.4.2020. https://www.ps-kustannus.fi/lisamateriaalit/psykkinen_hyvinvointi_ja_oppiminen_esipuhe.pdf

Arene ry. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 9.4.2020. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen_opinnaytetoiden-eettiset-suositukset.pdf?t=1526903222

Arene ry. Opinnäytetyön eettiset ohjeet. Viitattu 19.4.2020. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene-opinnaytetyoprosessin-eettiset-suositukset_muistilistat-opiskelijalle-ja-ohjaajalle.pdf?t=1526903222

Helsingin Kaupunki. 2018. Mukana-ohjelman sisältö ja tavoitteet. Viitattu 23.9.2020. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-talous/kaupunkistrategia/eriarvoisuuden-vahentaminen/eriarvoisuuden-vahentaminen>

- Hermanson, E. 2012. Duodecim terveyskirjasto. Tarkkaavuuden ja yliaktiivisuuden ongelmat. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00811
- Huttunen, M. 2018. Duodecim terveyskirjasto. Lasten ja nuorten käytöshäiriö. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00382
- Lamminen, T. 2019. Varsinais-Suomen lastensuojelu järjestöt. Koulu - enemmän kuin oppimisen paikka. Viitattu 10.3.2021. <https://vslj.fi/kouluhyvinvointi/>
- LAPE-hanke. 2017-2018. Opas lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen ja toimintamalli kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyyn. Viitattu 8.4.2020. [https://lapepirkanmaa.fi/wp-content/uploads/2019/01/Tunne-ja-vuorovaikutustaitojen-opas-kiusaamisen-ja-häirinnän-ehkäisyyn-malli.pdf](https://lapepirkanmaa.fi/wp-content/uploads/2019/01/Tunne-ja-vuorovaikutustaitojen-opas-kiusaamisen-ja-hairinnan-ehkaisyyn-malli.pdf)
- Marttunen, M. Huurre, T. Strandholm, T. & Viialainen, R. 2013. Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110484/THL_OPA025_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Näpärä, L. 2017. Spoken. Haastattelun lajityypit. Viitattu 9.4.2020. <https://spoken.fi/2180/>
- Pesäpuu ry. 2020. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen. Viitattu 8.4.2020. <https://pesapuu.fi/toiminta/tunnetaidot/>
- Renfors, T. 2020. Opetushallitus. Kouluikäisten terveyden polku. Viitattu 7.4.2020. <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/kouluikaisten-terveyden-polku/henkinen-ja-sosiaalinen-hyvinvointi>
- Ruusuvuori, J. Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. E-Kirja. Viitattu 20.4.2020. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789517685023>
- Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2008. Empathy. Viitattu 19.2.2021. <https://plato.stanford.edu/entries/empathy/#Hislnt>
- Tarnanen, K. Puustjärvi, A. Tuunainen, A. Berggren, K. & Koivunen, M. 2019. Duodecim terveyskirjasto. ADHD- varhaisella tuella arki toimivaksi. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=khp00071
- TENK. 2018. Ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi. Viitattu 19.4.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/IEEA_LUONNOS_22.11.2018_0.pdf

THL. 2019. Käytöshäiriöt. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot/kaytoshairiot>

Thomsson, I. 2019. Yle. Kouluvalmentajat yleistyvät kouluissa: ”Tarvitsemme kouluihin eri rooleissa olevia henkilöitä” -OAJ vieroksu uusien ammattinimikkeiden keksimistä. Viitattu 9.4.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-10918558>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. E-Kirja. Viitattu 15.4.2020. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789520400118>

Julkaisemattomat

Janhunen, E & Leppisaari, S. Peruskoulun opettajien haastattelut. 18.1.2021.

Liitteet

Liite 1. Saatekirje

Hei!

Olemme sosionomi opiskelijat Sasu Leppisaari ja Emmi Janhunen. Aloitimme opintomme Laurea-ammattikorkeakoulussa tammikuussa 2019. Opinnäytetyömme aiheena on kouluvalmentajan työn hyötyjen selvittäminen koulumaailmassa. Tavoitteenamme on saada vastaus kysymykseen, edistääkö kouluvalmentaja oppilaiden sosiaalista kompetenssia.

Aineistokeruu tehdään haastattelemalla yhden pääkaupunkiseudun peruskoulun opettajia. Haastattelut tehdään etänä Microsoft Teams-ohjelman avulla kyseisen koronapandemian takia. Haastateltaviksi tulee kuusi opettajaa. Vastajiksi sopivat vain sellaiset opettajat, joiden oppilaat tapaavat kouluvalmentajaan säännöllisesti. Haastattelut tehdään ryhmissä teemahaastattelumuodossa.

Opinnäytetyöhön tullaan hakemaan tarvittavat tutkimusluvut Helsingin kaupungilta. Haastatteluihin osallistuminen on vapaaehtoista. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, vastaajien sekä oppilaiden henkilötiedot pidetään salassa. Kaikki haastattelut ovat anonyymeja. Vastauksia käytetään ainoastaan opinnäytetyössä, joka julkaistaan Theseus-järjestelmään keväällä 2021.

Opinnäytetyön ohjaajana toimii Mirva Alapoikela Laurea-ammattikorkeakoulusta. Vastaamme mielellämme opinnäytetyötä koskeviin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin,

Emmi Janhunen & Sasu Leppisaari

emmi.janhunen@student.laurea.fi

sasu.leppisaari@student.laurea.fi

Liite 2. Haastattelukysymykset

1. Millaisia vaikutuksia huomaatte oppilaan tunteidensäätelyssä kouluvalmentajan tapaamisen jälkeen?
 - Kuinka koette oppilaan itsehillinnän kehittyvän? Minkälaisia vaikutuksia huomaatte pidemmällä aikavälillä?
2. Miten koette oppilaan itsetunnon kehittyvän kouluvalmentajan tapaamisen jälkeen?
 - Millä tavoin oppilaan itsevarmuus tai itseluottamus muuttuu? Minkälaisia yksittäisiä asioita huomaatte? Minkälaisia vaikutuksia huomaatte pidemmällä aikavälillä?
3. Millaisia vaikutuksia huomaatte oppilaan vuorovaikutustaidoissa kouluvalmentajan tapaamisen jälkeen?
 - Pystyykö oppilas kuuntelemaan ja keskustelemaan paremmin? Miten mahdollinen muutos ilmenee? Minkälaisia vaikutuksia huomaatte pidemmällä aikavälillä?
4. Miten koette oppilaan empatiakyvyn kehittyvän kouluvalmentajan tapaamisen jälkeen?
 - Kykeneekö oppilas asettumaan muiden asemaan tai huomioimaan luokkatovereitaan paremmin? Miten mahdollinen muutos ilmenee? Minkälaisia vaikutuksia huomaatte pidemmällä aikavälillä?

Liite 3. Suostumusasiakirja

Suostumusasiakirja

Tiedän osallistuvani tutkimukseen, jossa pyritään selvittämään kouluvalmentajan vaikutuksia oppilaiden sosiaaliseen kompetenssiin. Olen lukenut tutkimusta koskevan tiedotteen ja saanut mahdollisuuden esittää tarkentavia kysymyksiä ja keskustella niistä. Tunnen saaneeni riittävästi tietoa oikeuksistani, tutkimuksen tarkoituksesta ja siihen osallistumisesta sekä tutkimukseen osallistumisen hyödyistä ja mahdollisista riskeistä.

Tiedän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta ja myöhemmin halutessani myös syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimus tai peruuttaa suostumukseni. Jos päätän peruuttaa suostumukseni tai osallistumiseni tutkimukseen keskeytyy jostain muusta syystä, keskeyttämiseen mennessä kerättyjä tietoja käytetään osana tutkimusaineistoa. Tiedän, että haastateltavien tiedoista kerätään pelkästään heidän ammattinimekkeensä (esimerkiksi luokanopettaja, erityisopettaja). Mitään henkilötietoja ei kerätä. Koulun nimeä ei julkaista tutkimuksessa. Tietoja käsittelevät vain tutkimuksesta vastuussa olevat Sasu Leppisaari ja Emmi Janhunen.

Suostun osallistumaan tutkimukseen Kyllä ___ Ei ___

Paikka _____

Aika _____

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus _____

ja nimenselvennys

Tutkimuksesta vastaavana henkilönä toimii

Sasu Leppisaari _____

Tätä suostumusasiakirjaa on tehty kaksi (2 kpl), joista toinen annetaan tutkittavalle ja toinen suostumuksen vastaanottajalle.